

Intervju sa ambasadorom Brianom Aggelerom šefom Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini

Večernji list

1. maj 2023. godine

Proces uspostave vlasti u BiH usporen je nakon početnog zamaha. Kako gledate na trenutna događanja na političkoj sceni BiH?

Od mog dolaska u državu u listopadu prošle godine, imao sam priliku razgovarati sa mnogim političkim ličnostima na različitim razinama u Bosni i Hercegovini, iz vladajućih i oporbenih stranaka, i mnogi su izrazili optimizam o usmjeravanju zemlje ka pozitivnom putu i postizanju veće sigurnosti i prosperiteta. Nakon općih izbora, uspostava vlasti je u početku obećavala. Pa je tempo usporio. Jer politička situacija u BiH, nažalost, se ne poboljšava.

Čini se da su brojni lideri proaktivniji u iskorištavanju podjela nego u pronalaženju rješenja za sve građane. Inicijativa da se ponovno kriminalizira kleveta u Republici Srpskoj predstavlja jedno od pitanja koje izaziva najveću zabrinutost u BiH, naročito zato što se novinari često suočavaju sa zastrašivanjem i pritiscima. Obrazovanje se zloupotrebljava da bi se stvarale dodatne podjele, umjesto da služi kao odskočna daska za zajedništvo i intelektualni napredak. Korupcija i nepotizam predstavljaju prepreku ekonomskom razvoju. Svi ti elementi zajedno generiraju negativno ozračje bez značajnih posljedica po one koji stoje iza takvog negativnog razvoja situacije i koji odista povremeno politički profitiraju od takvih štetnih stavova.

Važno je istaknuti da se sve češće osporavaju državne nadležnosti, pri čemu zabrinjavajuća retorika i politički potezi dolaze iz RS-a. Apeliramo na sve izabrane lidere u BiH da se uzdrže od politike podjela kojima se osporava država i koji samo uzrokuju tjeskobu stanovništva. Sami građani su često pokazali da preferiraju suradnju i da ne žele ovu vrstu etničke ili administrativne podjele.

Vidio sam iz prve ruke kada sam posjećivao osam terenskih ureda Misije OEES-a širom države kako mjesni lideri i građani prevazilaze etničke i entitetske crte radeći za dobrobit svojih zajednica. Uvelike ohrabruje praksa kakvu možemo sresti u mjestima kao što su Bosanski Petrovac i regija Majevice, što ukazuje na predanost lokalnih zajednica da učine korak naprijed u interesu svih.

Stranke koje čine parlamentarnu većinu najavile su rad na izbornoj reformi ubrzo nakon završetka uspostave vlasti. Što očekujete od tog procesa i u kojem bi smjeru on trebao ići?

Misija pruža potporu sveobuhvatnoj reviziji izbornog zakonodavstva, zasnovanoj na ODIHR-ovim preporukama koja se temelji na četiri ciklusa promatranja izbora i realiziranoj u okviru inkluzivnog i transparentnog političkog procesa, kao jednog od ključnih prioriteta za BiH.

Domaći čimbenici trebaju pokazati dovoljan stupanj liderstva i odgovornosti da bi postigli dogovor o izbornoj reformi. Mnogo puta je propuštena prilika da se to učini.

Nakon izbora održanih 2022. godine, istinski se nadamo da će politički lideri smći hrabrosti da se vrate pregovorima i pronađu rješenja za sveobuhvatnu izbornu reformu.

Izabrani zvaničnici u ovoj državi imaju odgovornost izaći sa rezultatima pred one koji su im, u interesu svih građana, dali da obnašaju svoje mandate.

Kako cijenite sigurnosnu situaciju u BiH i okruženju u kontekstu stalnih tenzija oko kosovskog pitanja, političkih previranja u BiH i Crnoj Gori?

Izazovi sa kojima se suočava ova regija su mnogostruki, ali oni se mogu prevazići putem konstruktivnog dijaloga i suradnje.

Takva konstruktivna suradnja je, na primjer, da BiH pruža potporu regionalnoj stabilnosti, pružajući u inozemstvu svoje stručno znanje iz oblasti upravljanja municijom i njenog testiranja, te igrajući svoju ulogu u provedbi sporazuma o regionalnoj kontroli naoružanja i vojnoj transparentnosti.

Posvuda postoji značajan potencijal za napredak i razvoj, ali je neophodna politička zrelost i sklonost ka postizanju dogovora koji su od koristi za sve učesnike. Uvjeren sam da mnogi politički lideri, uključujući one koji dolaze iz mlađih naraštaja, prepoznaju važnost te suradnje i da su predani ostvarenju regionalne stabilnosti i sigurnosti.

Misija OESS-a u BiH još jednom apelira na bosanskohercegovačke političke lidere da prestanu sa retorikom podjela koja sije strah među ljudima i sa potezima kojima se osporava Dayton i nadležnosti države.

Vi ste više puta upozorili na problem korupcije u BiH. Kakve konkretne poteze i mjere očekujete od novih vlasti kako bi se ta pojava u što većoj mjeri suzbila?

Nažalost, korupcija ostaje i dalje jedna od najznačajnijih prepreka napretku u BiH. Iskorjenjivanje korupcije zahtijeva ustrajnu predanost svih čimbenika, a njena djelotvornost će u konačnici ovisiti o upornosti, integritetu i predanosti onih kojima je povjerena zadaća da se bore protiv korupcije u korist cjelokupnog stanovništva.

Konkretno, nove vlasti moraju raditi na unapređenju institucionalnog i normativnog okvira za sprečavanje korupcije. Taj rad mora uključivati izradu zakona o sukobu interesa koji je sukladan međunarodnim standardima i osigurati njegovo usvajanje i pravilnu provedbu. Štoviše, vlasti trebaju usvojiti Strategiju za borbu protiv korupcije BiH, za razdoblje od 2022. godine do 2024. godine, koja već nekoliko godina nije usvojena.

Pored toga, vlasti BiH trebaju osigurati djelotvornu provedbu postojećih zakona i propisa o borbi protiv korupcije, kao i dovođenje počinitelja pred lice pravde bez obzira na funkciju koju obnašaju ili utjecaj koji imaju. U proteklim godinama, Misija je igrala suštinsku ulogu u izradi ključnih

propisa u borbi protiv korupcije, u čemu su učestvovali mnogi sudionici, i nastaviti će i u budućnosti ulagati značajne napore u toj oblasti.

Misija OESS-a je aktivna u pružanju pomoći vlastima BiH u jačanju institucionalnih kapaciteta i napora u borbi protiv korupcije. Podržali smo uspostavu ureda za borbu protiv korupcije u cijeloj državi, koji djeluju kao neovisni i nepristrani čimbenici u sprečavanju korupcije. Uz podršku Vlade SAD-a smo donirali IKT opremu tijelima za borbu protiv korupcije da bismo osigurali da imaju suvremenu infrastrukturu i alate za svakodnevni rad na sprečavanju korupcije i koordiniranju antikorupcijskih aktivnosti sa svim javnim institucijama.

Podržavamo i promoviramo napore naših bosanskohercegovačkih partnera usmjerene ka unapređenju integriteta i transparentnosti institucija obrambeno-sigurnosnog sektora, između ostalog i putem parlamentarnog nadzora, sprečavanja pranja novca i financiranja terorizma, te moderniziranja kapaciteta za rad policije i istražitelja.

Bez sumnje je nužno da borba protiv korupcije bude prioritet novih vlasti. To je ne samo moralna obveza, već i ekonomska i društvena neophodnost za napredak BiH.

Zalažete se za sistematičnu reformu pravosuđa. Što bi ona sve trebala uključivati?

Odgovornost, integritet i transparentnost moraju biti temelj pravosuđa u BiH.

Nositelji pravosudnih funkcija obavljaju suštinsku ulogu u provedbi vladavine prava i zaštiti prava svih ljudi u BiH. Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće BiH ima obvezu očuvati i ojačati neovisnost pravosuđa, istodobno osiguravajući punu odgovornost nositelja pravosudnih funkcija, između ostalog i putem procesa imenovanja sudaca i tužitelja zasnovanog na stručnim postignućima i profesionalizmu.

Da bi obnovile povjerenje javnosti u pravosuđe, vlasti BiH na svim razinama moraju imati sustavan i inkluzivan pristup reformi, između ostalog i putem izmjena i dopuna i usvajanja relevantnih politika djelovanja i unapređenja pravnog i institucionalnog okvira. To uključuje usvajanje izmjena i dopuna sadašnjeg Zakona o VSTV-u BiH koje se odnose na integritet, te potpuno novi Zakon o VSTV-u BiH, kao i usvajanje Strategije za reformu sektora pravde. VSTV BiH mora nastaviti ulagati napore usmjerene ka unapređenju prakse imenovanja sudaca i tužitelja, te osigurati odgovornost i integritet nositelja pravosudnih funkcija.

Također, nositelji pravosudnih funkcija moraju biti sposobni odgovoriti na teška kaznena djela, poput ratnih zločina, organiziranog kriminala i korupcije, efikasno i djelotvorno, uklanjajući time mogućnost nekažnjivosti.

Kolika je odgovornost međunarodne zajednice za stanje pravosuđa u BiH, imajući u vidu da su upravo stranci kreirali i provodili dosadašnje reforme u toj oblasti u BiH?

Jedinstven i veoma važan mandat naše Misije, koji obuhvata i praćenje rada cjelokupnog sistema krivičnog pravosuđa kroz praćenje sudskih postupaka, ali i praćenje rada samog VSTV-a BiH, pruža objektivan i dokazima potkrijepljen temelj za širi angažman. Međunarodna zajednica u širem sastavu nastavit će posredovati u vođenju dijaloga, u cilju pružanja podrške logičnoj i progresivnoj reformi pravosuđa koju će planirati i provoditi domaći akteri. Nadležni organi BiH, uključujući tu zakonodavna i izvršna tijela vlasti, kao i nosioce pravosudnih funkcija, moraju stajati iza tih reformi i međusobno surađivati, u cilju kreiranja i realizacije u praksi održivih rješenja kroz preuzimanje odgovornosti i konsenzus.

Osudili ste učestale napade na novinare, ali izrazili i zabrinutost zbog novih zakonskih rješenja u RS-u kojima se ponovno kriminalizira kleveta. Zašto je to, po Vama, opasno?

Kriminalizacija klevete i uvrede i vraćanje tih djela u okvire Krivičnog zakona RS sasvim sigurno je korak unazad, naročito imajući u vidu aktuelno stanje u pogledu slobode medija u RS, gdje djeluje svega nekoliko nezavisnih medijskih kuća, koje uglavnom rade u teškom okruženju.

Jasno je da su ove izmjene i dopune u suprotnosti sa obavezama BiH prema OESS-u i preporukama predstavnice OESS-a za slobodu medija, koja je pozvala na punu dekriminalizaciju klevete u svim državama članicama OESS-a.

Ured OESS-a za demokratske institucije i ljudska prava napravit će detaljnu analizu predloženih izmjena i dopuna, koje će biti dostavljene svim relevantnim akterima tokom faze javne rasprave.

Vrlo smo zabrinuti zbog činjenice da je BiH skliznula na ljestvici u pogledu slobode medija. Takvo stanje u određenoj se mjeri može pripisati činjenici da se novinari redovno susreću sa zastrašivanjem i pritiscima, čime se ograničava njihova sposobnost da daju doprinos otvorenoj, pluralističkoj raspravi kakva je potrebna svakom demokratskom društvu.

Bitno je očuvati sigurnost novinara i zaštititi ih od uznemiravanja, prijetnji i nasilja. Zakonski okvir u BiH je adekvatan, što znači da novinari mogu ostvariti zaštitu primjenom više različitih propisa, uključujući tu i odgovarajuće krivične zakone i zakone o prekršajima. Najveći izazov krije se postupanju nadležnih organa u smislu blagovremene i adekvatne primjene tih propisa, ali i u redovnoj i konstruktivnoj saradnji i koordinaciji tih organa, npr. kroz uspostavu sistema kontakt osoba u tužilaštvima, koje bi bile zadužene za pitanja sigurnosti novinara.

Što je trenutno u fokusu zanimanja Misije OESS-a u BiH, na što stavljate naglasak?

I dalje pratimo realizaciju strateških reformskih procesa i pružamo pomoć u skladu sa našim mandatom, obvezama ove zemlje prema OESS-u i njenim prioritetima u oblasti obrazovanja, ljudskih prava, vladavine zakona, sigurnosne saradnje, rodne ravnopravnosti te demokratskog upravljanja i zaštite okoliša.

Misija je ovaj tjedan objavila izvješće o izučavanju razdoblja od 1992. do 1995. godine u osnovnim školama diljem Bosne i Hercegovine. Po objavi, cjelokupno izvješće je dostupno na internet stranici Misije. Nadamo se da će to pokrenuti širu raspravu i suradnju među institucijama

nadležnim za obrazovanje i ostalim akterima u BiH o inkluzivnijem pristupu izučavanju i izvođenju nastave povijesti.

Također smo objavili veoma opsežnu analizu sudske prakse u predmetima borbe protiv diskriminacije. Taj dokument obuhvaća ključna zapažanja proistekla iz analize 433 presude domaćih sudova u predmetima borbe protiv diskriminacije u razdoblju od sredine 2018. do sredine 2021. godine.

Dan slobode medija će, 3. svibnja, biti obilježen u Banjaluci s našim partnerima iz Udruge novinara BiH. Želimo ponovo naglasiti važnost slobode medija i podržati sve novinare i novinarku u slobodnom i neovisnom izvještavanju. Nedavna događanja u RS-u u suprotnosti su s međunarodnim standardima i najboljim praksama te će dalje narušiti sveukupnu medijsku situaciju u RS-u ako se ostvare. Vlasti imaju odgovornost osigurati inkluzivnu, konstruktivnu i transparentnu javnu debatu o bilo kakvim izmjenama i dopunama koje mogu utjecati na medijske slobode.

Sprečavanje i suzbijanje korupcije je visoko na dnevnom redu rada naše Misije. Misija tijesno surađuje s relevantnim antikorupcijskim akterima i međunarodnom zajednicom kako bi pomogla u unapređenju djelotvornosti antikorupcijskog sistema.

Također, nastavljamo raditi i na izgradnji povjerenja među zajednicama kako bi se prevazišla zaostavština iz rata. Kroz naše terenske urede u mogućnosti smo otkriti, podržati i promicati mnoge pozitivne primjere iz čitave države gdje lideri rade zajedno na izgradnji svjetlije budućnosti za svoje zajednice. Ovdje se izdvajaju primjeri poput Majevice, Žepča i Bosanskog Petrovca, a nastavljamo tražiti nove lokacije na kojima se surađuje na ovakav način.

Zajedno s našim partnerima iz oblasti provedbe zakona, u ranoj smo fazi realiziranja sveobuhvatne aktivnosti na daljem razvoju policijskih poslova na temelju obavještajnog rada. Slično tome, u sklopu velikog projekta povećane kontrole nad malim oružjem i lakim naoružanjem (SALW) u BiH, donirali smo, 27. travnja, jedanaest novih specijaliziranih vozila za prijevoz policijskih pasa koji pomažu u otkrivanju oružja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava.

Težište rada biće i na održivom ekonomskom rastu i suradnji na polju zaštite okoliša, koji su od suštinskog značaja za sigurnost ljudi i od ogromnog značaja za mir i prosperitet građana u BiH. To će doprinijeti poštivanju ljudskih prava i promicanju tolerancije i nediskriminacije, kao preduvjeta za sveobuhvatnu sigurnost.

Kakve reformske korake očekujete u oblasti obrazovanja? Nedavno ste u Mostaru govorili o potrebi izrade predmetnih kurikuluma?

Obrazovanje je već desetljećima krajnje ispolitizirano pitanje u Bosni i Hercegovini. Etničke podjele u školskom sistemu uzrokovane su podijeljenim administracijama, segregiranim ustanovama i nastavnim programima, u osnovi, utemeljenim na etnocentričnim načelima. Kako bi se borili protiv toga, nastava mora imati za cilj razvijanje kritičkog znanja i razumijevanja složenog političkog, društvenog, kulturnog i ekonomskog sustava.

Obrazovne institucije moraju svakom djetetu osigurati kvalitetno obrazovanje. Iako kvalitetno obrazovanje podrazumijeva postizanje boljih učeničkih rezultata, kvalitetu sadržaja i nastavničkog kadra, te osiguranje konstruktivne školske sredine, ono podrazumijeva i osiguranje akademske sredine bez ijednog oblika diskriminacije ili segregacije. Ovo je ključno za dugoročnu stabilnost i prosperitet ove države, kao i regije.

Naša Misija je ovdje pružiti potporu i surađivati s odgovornim institucijama na postizanju ovih ciljeva. U smislu ovih obveza, želimo pohvaliti vlasti Kantona Sarajevo, te Zeničko-dobojskog, Unsko-sanskog, Zapadno-hercegovačkog i Hercegovačko-neretvanskog kantona zbog predanog rada na provedbi reforme nastavnih planova i programa.

Interes djece je najveći prioritet. A on podrazumijeva obrazovanje bez političke zloupotrebe. Zaista, obrazovne institucije moraju biti inkluzivne i ispunjavati potrebe svih učenika i učenica, a ne samo onih koji i koje pripadaju većinskim grupama. Naša Misija će i dalje kod svih odgovornih vlasti zagovarati poštivanje ljudskih prava, u koja spada pravo na obrazovanje bez ijednog oblika diskriminacije, u skladu s međunarodnim obvezama.